

Felelősség és áldozatvállalás

„Nem akarjuk, hogy megmozdulásunknak politikai színezete legyen — mondották, Pécs-Bányaüzem küldöttel a bányászszakszervezet székfőzében a sajtó képviselőinek. — Mi csak a gondjainkra akartuk felhívni a figyelmet.” De hát akarva-akaratlan, a Mecseki Szénbányák István aknáján történnek politikai jelentőségük van, már csak azért is, mert — nevezük akár sztrájknak, akár — saját szavaik szerint — munkabeszüntetésnek — az érdekvédelem ilyen módszerrel (bár voltak nyilvánosságra nem hozott „elszigetelt” esetek) az elmúlt évtizedek történetében először találkozhat a hazai közvélemény.

Mi is történt valójában?

A nyilatkozatok szerint a munkabeszüntetést közvetlenül az váltotta ki, hogy megjelent István aknában az a lista, amely a bányásznapj hűségjutalmakat tartalmazta, s ezek jóval kisebbek voltak a vártnál. A többit — mondják — elviszi a jövedelemadó.

Am nézzük a tényeket. Az év elején, a személyi jövedelemadó bevezetésekor nyilvánvaló volt: a hűségjutalom az adó miatt kisebb lesz, mint tavaly. Ennek ellensúlyozására a bányavállalatok kétféle megoldást választottak. Volt, ahol kiegészítették a tavalyi összegig a hűségjutalmát — ezeknél a vállalatoknál tehát nem is okozott különösebb megrázkódtatást a bányásznapj járandóság ismertetése, hiszen az vállalati szinten nem csökkent. Más vállalatok azonban másként határozták: nem a hűségjutalmat egészítették ki, hanem ezzel egyenértékű elbentételeként megemelték az alapbéréket. A keresetek és a hűségjutalom nettó összege így is változatlan maradhat, megfeleltethető a tavalyinak. Mecseken is ezt a megoldást választották — egyébként a szakszervezet és a dolgozók egyetértésével.

Azt persze ma már nehéz volna megmondani, vajon az egyetértés nem volt mégsem olyan tökéletes, vagy a döntéshez fűzött magyarázat nem volt egészen világos. Mindenesetre a végeredmény: a kevesebb hűségpénz készületlenül érte az embereket. Arnyalja a helyzetét, hogy a hűségpénzt befolyásoló tényezők némelyike is megváltozott tavaly óta. Egyfelől a Mecseki Szénbányáknál ebben az évben öt százalékkal alacsonyabbak a frontfejlesztési teljesítmények a tavalyinál. Másfelől pedig — ami szintén befolyásolja a hűségpénzt —, körülbelül a felére csökkent a szabadnapos termelés. Ez ugyanis sem a vállalatnak, sem a bányászoknak nem igazán kifizetődő. Részben azért — s ez is a mecsekjek egyik sérelme —, mert az adóreform miatt a tavalyinál kevesebb pénz jár a szabadnapos termelésért.

Am had szögezzük le, a szabadnapos termelés visszaesése nem baj, hanem előny. Az amúgy is magas önköltséggel dolgozó bányászokban a túlmunka az átlagosnál is drágább, a rendszeres túlmunka szétzilálja a bányamunka szervezethez, károsítja az emberek egészségét. Ezért is határozott úgy a bányászszakszervezet újra és újra, hogy csökkenteni szükséges a szabadnapos termelést! (Más kérdés, hogy ezt a határozatot az esetenként fellépő szénhiány rendre felülbírálja.)

Tanulságok

Ennyit a kevesebb hűségpénz okáról. Amit azért szükséges tisztázni, mert hasonló félreértés más vállalatoknál is volt: a kisebb hűségjutalom miatti elégedetlenség — ha a problémák megvizsgálásának ígérete miatt sztrájk nem is lett belőle — mindazonképp a vállalatoknál is továbbterjedt, amelyek a mecseki bruttóítási modellt választották: a Nógrádi Szénbányáknál és az Országos Érc- és Ásványbányáknál.

Eddig a tények, most következhetnek a tanulságok. Mindenekelőtt azon kell elgondolkodni, hogy ki-

nek milyen felelőssége van abban, hogy az István aknai bányászok elégedetlensége országos ügyvé, egy vállalat belső ügye a kormányt — és a hazai, illetve külföldi sajtót — is foglalkoztató kérdéssé vált. Mert az előzőek alighanem mutatják, hogy itt olyan ügy duzzadt országos szenzációvá, amit a vállalaton belül — ha a vállalat vezetői, igazgatója, párttitkára, szakszervezeti titkára a helyzet magaslatán állnak — viszonylag egyszerűen el lehetett volna intézni. Azaz nem is elsősorban intézkedni kellett volna, hanem újra meggyőzni a dolgozókat arról, amit az év elején már elfogadtak: a hűségjutalom csökkentésének bér-emeléssel történt ellensúlyozását. Ez a próbálkozás azonban nem járt sikerrel, így kerültek végül is a kormány elé olyan követelések, amelyeket a vállalaton belül kellett volna elintézni.

Ahogy egyébként úgy is intézhetőek el: hiszen a kormány nem tett mást, csak nem akadályozta meg, hogy a vállalat hitelt vegyen fel a hűségpénz kiegészítésére. Amit egyébként majd vissza kell fizetnie.

Mondhatjuk tehát azt is, hogy az elégedetlenséget nem lett volna szabad kiengedni a vállalat kapuján. Ott kellett volna tehát hatásosan cselekedni, a elsősorban ott kell a kialakult helyzetért a felelősséget vállalni, ahol a konfliktus keletkezett. Az események helyszínén tehát, nem pedig a Parlamentben.

Mindaz mégsem jelenti azt, hogy a pécsi bányászsztrájk okai csupán a mecseki vállalatnál keresendők. Az adóreform következményei, az alacsonyabb hűségjutalom ugyanis csak utolsó cseppek voltak egy pohárban, amit az elmúlt tíz esztendő felemás bányászati döntései töltöttek csordultig. Az utóbbi évtizedben ugyanis a kormányzati szervek több alkalommal is foglalkoztak a szénbányászati helyzettel, ám határozataik legfeljebb ideig-óráig tették működőképesé a bányászatot, a hosszú távú stabilitás feltételeit azonban nem teremtették meg. A bányászati, a bányászok megítélése is aszerint változott, hogy vajon éppen a néhány vállalat jelentős ráfizetése volt-e a nagyobb, vagy a hideg, így a szénhiány. Következetes megítélést csak a legutóbbi TGB-döntés végrehajtásától remélhetünk, amely levezte az ellátási felelősséget a bányavállalatokról, s a gazdaságosság követelményét állította tevékenységük középpontjába.

Áldozathozatal nélkül?

Az egységes rendezés, a hosszú távú közgazdasági feltételek megteremtése tehát megtörtént, s ha a pécsi bányászok követeléseit között mégis helyet kap ennek igénye, ez az egyik — és nem az egyetlen! — jele annak, hogy a rendezéssel kapcsolatos közmegegyezést még nem sikerült létrehozni. Igaz, ezzel összefüggésben még van néhány kérdőjel, hiszen a rendezés nem egyformán érinti a vállalatokat. Míg a bányák nagy része a megváltozott feltételek — a termelői árak jövő évi emelése és a támogatások megvonása — között az előzetes elemzések szerint megáll a lábán, három vállalat: Tatabánya, Nógrád és Mecsek nem viseli el a terhek növekedését. Mindaz pedig olyan konfliktusokkal jár, amelyek — érthetően! — nem kis aggodalmakat keltenek az érintett vállalatoknál, de az egész bányászban is.

És ez adja a történetek további politikai tanulságát. Az eseményekkel kapcsolatban ugyanis két kérdés is felmerül, s egyelőre egyikre sincs válasz. Vajon a halogatott döntések s az ezek miatt kialakult helyzet következményeit milyen határig kell az ügyben végtelen munkásoknak viselniük? De legalább ugyanígy igaz ez fordítva is: vajon semmiféle áldozatot nem kell vállalni egy szánálásra szoruló, csak állami segítséggel talpon maradni tudó vállalat dolgozóinak?

E kérdések megválaszolása már nemcsak Mecsek, nemcsak a szénbányászati számára hordoz tanulságot.

Kozma Judit